

ศึกษาแนวคิดเรื่องปาฏิหาริย์เพื่อเป็นสื่อเข้าถึงธรรม
The study of the concept of the miracles for support Dhamma realization

พระครูปริยัติธรรมชัย (ด้านกระโทก)^๑

ดร.ประสพฤกษ์ รัตนรงค์^๒

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสารมีวัตถุประสงค์ ๓ ข้อคือ ๑) เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องปาฏิหาริย์ในพุทธศาสนา ๒) เพื่อศึกษากับการบรรลุธรรมและ ๓) เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องปาฏิหาริย์เพื่อเป็นสื่อเข้าถึงธรรม พบว่า ปาฏิหาริย์ คือ การกระทำที่มีความอัศจรรย์เกิดขึ้น มีผลเป็นอัศจรรย์ โดยอาศัยพลังจิตไปบังคับหรือดลบันดาลให้สิ่งนี้เปลี่ยนไปตามความปรารถนาของจิต มีความสำคัญคือทำให้เกิดความสนใจความศรัทธาเลื่อมใสของบุคคลทั้งหลายเป็นแรงจูงใจเพื่อให้เข้ามาประพฤติปฏิบัติธรรมอันจะก่อเกิดประโยชน์ต่อตนเองผู้อื่นและสังคม พระพุทธเจ้าทรงแสดงปาฏิหาริย์ใช้เป็นสื่อในการสอน เป็นอุปกรณ์ในการทำให้คนหันมาทำความดี เป็นเครื่องมือในการนำให้คนเข้ามาปฏิบัติธรรมจนได้การบรรลุธรรมเท่านั้นแต่พระพุทธองค์ไม่ทรงอนุญาตให้แสดงปาฏิหาริย์เพื่อจะให้ได้ลาภยศ สรรเสริญ ความเคารพนับถือจากผู้คนหากเพื่อดึงคนเข้าหาธรรมพระองค์จะทรงแสดงเองหรืออนุญาตให้พระแสดงเพื่อไปนำบุคคลผู้มีอุปนิสัยถึงพร้อมเข้ามาปฏิบัติธรรม ตั้งแต่การเข้าใจธรรม จนถึงบรรลุธรรมในระดับต้น ๆ คือ ระดับโลกียะ จนถึงเข้าใจเข้าถึงธรรมในระดับระดับโลกุตระ คือการมรรคผลจนทำให้อาสวะให้หมดสิ้นไป

คำสำคัญ : ปาฏิหาริย์, การสื่อสาร, การบรรลุธรรม

Abstract

This thesis is documentary research has three objectives: 1) to study of the concept of the miracles in Buddhist, 2) to study of Dhamma Realization and 3) to the concept of the miracles for support Dhamma Realization is found that miracle mean the act of wonderful occurs that effected as miracles force by power of mind or create according to desire of mind. The importance is generate the attention,

---

^๑นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

^๒อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

believability of the people and as the inspiration to practice the dhamma that will benefit for themselves, others and society. The Buddha shows the miracle as instructional media, as the tool to make the people do good deeds and lead people to practice the dhamma until realization. The Buddha does not allow showing the miracles for any gains, praises, and appreciates from people but showing the miracles by himself to lead the people to practice the dhamma started by understanding until realization in the beginning level is worldly till understand about transcendental that is the path to deplete defilements

Keywords: miracles, communicate, dhamma realization

๑ บทนำ

มนุษย์ส่วนใหญ่มีความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติเชื่อว่าไสยศาสตร์เชื่อเรื่องของความลึกลับแห่งวิญญาณของมนุษย์เมื่อตายแล้ววิญญาณไปอยู่ที่ไหน ความเชื่อเรื่องผีसांगเทวดาที่อยู่เหนือธรรมชาติ อีกทั้งยังให้ความเชื่อในเรื่อง เครื่องรางของขลัง ที่มีอิทธิฤทธิ์และปาฏิหาริย์ต่าง ๆ จึงทำการบูชาด้วยพิธีกรรมต่างๆ มุ่งเพื่อแสดงความกตัญญู การสวดมนต์ขอพรเพื่อให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ประทานพรให้ แต่พระพุทธศาสนาสอนให้เชื่อเรื่องเวียนว่ายตายเกิด บาปบุญคุณโทษ พระพุทธเจ้าทรงใช้วิธีการแสดงปาฏิหาริย์เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาทำให้ผู้ฟังยอมรับ มาฟังธรรม และปฏิบัติธรรม เป็นต้น ทรงแสดงอนุสาสนีปาฏิหาริย์ คือ ปาฏิหาริย์ทางคำสอนคือพูดสอนให้ผู้ฟังนำไปปฏิบัติเมื่อปฏิบัติแล้วได้ผู้ตามที่ทรงสอนก็เหมือนอัศจรรย์นั้นแหละคือยอดปาฏิหาริย์เป็นประโยชน์อย่างยิ่งไม่เพียงเฉพาะตนเท่านั้นแต่เป็นประโยชน์แก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลายเป็นอันมาก ต่อมาทรงเห็นว่าการใช้ฤทธิ์จะทำให้ผู้คนหลงใหลกับเรื่องเหล่านี้ จนลืมนั่นที่แท้จริงของธรรม จึงทรงห้ามพระสาวกไม่ให้มีความการแสดงฤทธิ์ เว้นแต่จะเป็นการจำเป็นจริงๆ ทรงห้ามพระสาวก ไม่ให้แสดงฤทธิ์ดังที่ตรัสไว้ในแก้วฏกสูตร^๓ ว่า “พระองค์เองก็ไม่พอพระทัยที่จะทรมาณใครด้วยอิทธิปาฏิหาริย์ และอาเทศนาปาฏิหาริย์ เพราะมันพ้องกันกับวิชากลางบ้านซึ่งพวกนักเลงโตในสมัยนั้นเล่นกันอยู่ เรียกว่าวิชาคันธาริและมนต์มณิกา พระองค์พอพระทัยที่สุดที่จะใช้อนุสาสนีปาฏิหาริย์ คือการพูดสั่งสอนกัน ด้วยเหตุผล ที่ผู้ฟังจะตรงเห็นตามได้เอง” อันเป็นการทรมาณที่ได้ผลดีกว่าฤทธิ์ซึ่งเป็นของชั่วขณะต่อมามีอยู่บ้างที่คนบางคนเลื่อมใสฤทธิ์อย่างเดียวเข้ามาเป็นสาวกของพระองค์แล้ว หาได้ทำให้ตนเข้าถึงหัวใจแห่งพุทธธรรมด้วยปัญญาไม่ ต้องหันหลังกลับไปสู่มิจฉาทิฎฐิตามเดิมเช่น สุนัขขี้ตະลิจฉวีบุตร เป็น

^๓ อก.ติก.(ไทย) ๑/๓/๒๖๗.

ต้น แต่ก็ยังมีมากหลายที่ถูกทรงชนะมาด้วยฤทธิ์แล้วได้รับการอบรมสั่งสอนต่อได้บรรลุพระอรหัตผลไป เช่นท่านพระองคฺกุสิมม เป็นต้นทำให้พระองค์สามารถประกาศพระศาสนาได้อย่างรวดเร็วและมีผู้บรรลุธรรมตามพระองค์เป็นจำนวนมากทรงใช้เป็นเครื่องมือนำบุคคลบางเหล่าเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาจนได้ดวงตาเห็นธรรมดังกรณีที่พระพุทธเจ้าทรงใช้อาเทศนาปาฏิหาริย์ทรงทราบวาระจิตของสาวกผู้ฟังธรรม แล้วทรงแสดงธรรมจนจิตของผู้ฟังรู้แจ้งเห็นจริงในพระสัทธรรมส่วนกรณีที่ทรงใช้อุณฺสาสนี ปาฏิหาริย์เห็นได้จากการที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมอันงามในเบื้องต้นท่ามกลาง และที่สุด โปรดปัญจวัคคีย์ทั้ง ๕ จนได้ดวงตาเห็นธรรม^๔ จากความเชื่อในปาฏิหาริย์ ส่งผลให้พระสงฆ์สมัยพุทธกาลใช้ฤทธิ์เป็นอุบายวิธีให้คนหันมานับถือพระพุทธศาสนาเข้ามาปฏิบัติธรรมแล้วทำให้เกิดการบรรลุธรรมระดับต่าง ๆ ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาแนวคิดเรื่องปาฏิหาริย์เพื่อเป็นสื่อเข้าถึงธรรมในพุทธศาสนาว่ามีอย่างไรบ้าง มีใครแสดงไว้อย่างไร จึงสนใจศึกษาครั้งนี้

๒ วัตถุประสงค์

- ๑ เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องปาฏิหาริย์ในพุทธศาสนา
- ๒ เพื่อศึกษาเรื่องสื่อกับการบรรลุธรรม
- ๓ เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องปาฏิหาริย์เพื่อเป็นสื่อเข้าถึงธรรม

๓ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยค้นคว้าทางเอกสารตามลำดับ รวบรวมข้อมูลแล้วค้นคว้านำมาเรียบเรียงย่อความ จากข้อมูลที่เชื่อถือได้ คือปฐมภูมิ ค้นคว้าข้อมูลทุติยภูมิ โดยนำมาวิจัยเอกสารเกี่ยวกับแนวความคิดเรื่องปาฏิหาริย์เพื่อเป็นสื่อเข้าถึงธรรม มาประกอบเอกสารแล้วนำเสนอผลงานวิจัยและข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษาวิจัย

๔ สรุปผลการวิจัย

๑ แนวคิดเรื่องปาฏิหาริย์ในพุทธศาสนา พบว่า ปาฏิหาริย์ คือ การกระทำที่มีความอัศจรรย์เกิดขึ้นมีผลเป็นอัศจรรย์ พระไตรปิฎกมี ๓ ประการคือ ๑) อิทธิปาฏิหาริย์ การแสดงอิทธิฤทธิ์ทางจิตใจที่สามารถกระทำการสิ่งใดก็ได้ตามความมุ่งหมายของจิต เช่นกำบังหายตัว เหาะขึ้นไปในบนอากาศ ๒) อาเทศนาปาฏิหาริย์ การทลายจิตใจ มีความรอบรู้ ความคิด อุปนิสัยและจิตใจของผู้อื่นได้อย่างแม่นยำ ๓) อุณฺสาสนีปาฏิหาริย์ การสั่งสอน อบรม บ่อย ๆ ซ้ำแล้วซ้ำเล่า ให้อยากลงมือ

^๔ พระวิชัย ปณฺญาโร (แก้วบัวลา),ศึกษาวิเคราะห์การใช้ปาฏิหาริย์สามของพระพุทธเจ้าและพระสาวกในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา,วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต,(บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๕๕),หน้า ๘๕.

ปฏิบัติตาม พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญอุทสาสนีปาฏิหาริย์ เพราะว่าเป็นการประพฤติปฏิบัติได้ด้วยตนเองและสำเร็จด้วยตนเอง ปาฏิหาริย์ทั้ง ๓ นั้นมีความสำคัญในด้านการทำให้เกิดความสนใจที่ทำให้เกิดความศรัทธาเลื่อมใสของบุคคลทั้งหลายในเบื้องต้น เป็นแรงจูงใจ เพื่อให้เข้ามาประพฤติปฏิบัติธรรมอันจะก่อเกิดประโยชน์ต่อตนเองผู้อื่นและสังคม

๒ การบรรลุพุทธธรรม พบว่า การบรรลุ คือ สำเร็จ หรือถึงจุดหมายในพระพุทธศาสนา ตั้งแต่การเข้าใจธรรมในระดับต้น ๆ คือ ระดับโลกียะ จนถึงในระดับมรรคผล คือระดับโลกุตระหลัก ปฏิบัติเพื่อการบรรลุธรรม ๗ หมวดได้แก่ สติปัฏฐาน ๔ สัมมัปปธาน ๔ อิทธิบาท ๔ อินทริย ๕ พละ ๕ โพชฌงค์ ๗ และมรรคมรรค การบรรลุธรรมจะเกิดได้ด้วยการปฏิบัติทั้งสมถและวิปัสสนากัมมัฏฐานจนสามารถทำลายกิเลสได้ในแต่ละระดับ

๓ แนวคิดเรื่องปาฏิหาริย์เพื่อเป็นสื่อเข้าถึงธรรม พบว่า การแสดงปาฏิหาริย์ในทางพระพุทธศาสนานั้นมิได้กระทำเพื่อจะให้ได้ลาภยศ สรรเสริญเท่านั้นแต่เป็นการทำโดยมีจุดมุ่งหมายให้คนหันมาให้ความเคารพศรัทธา หรือเป็นการทำกุศลกรรม เป็นต้น พระองค์ก็เคยทรงแสดงอิทธิปาฏิหาริย์หลายครั้งเพื่อให้คนหันมาสนใจก่อนแล้วจึงสอนหลักการปฏิบัติธรรมในภายหลัง พระองค์ก็ได้ทรงปรารภนาทรงแสดงฤทธิ์พร้าเพื่อกินไปเพราะทรงเกรงว่าในอนาคตพระสงฆ์ปุถุชนที่ไม่ได้ญาณสมบัติไม่สามารถแสดงปาฏิหาริย์ จะไม่ได้รับความนับถือจากคนทั่วไปและป้องกันพวกปรารภนาลามกจะหลอกลวงให้เกิดความเสื่อมเสียกับคณะสงฆ์ แต่จะอย่างไรก็ตามพบว่าแม้พระองค์จะทรงห้ามการแสดงปาฏิหาริย์ก็จริงแต่ถ้ามีความจำเป็นพระองค์ก็จะทรงอนุญาตเช่นในคราวที่พระสารีบุตรไปกราบทูลลาภนิพพานที่บ้านของมารดาพระองค์ก็ทรงอนุญาตให้แสดง ปาฏิหาริย์เพื่อเป็นอนุสติแก่พระสงฆ์ทั่วไป มีหลายครั้งที่พระองค์ใช้เป็นสื่อเพื่อดึงคนให้หันมาสนใจปฏิบัติธรรมจนบรรลุเป็นพระอรหันต์ก็มีมากมายเช่นพระองค์สิมมาล เป็นต้น

๕ บทสรุป

สรุปว่าเพื่อมุ่งการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นสำคัญการแสดงปาฏิหาริย์ก็มีความจำเป็น แม้ยุคหลังพุทธกาลก็มักจะมีพระสงฆ์แสดงปาฏิหาริย์เช่นพระอุปัฏฐกแสดงเพื่อทรมานพยามารและสร้างความเลื่อมใสแก่พระเจ้าอโศกและประชาชนจนมีผู้บรรลุอุทสาสนีธรรมขั้นต้นจนถึงที่สุดคือพระนิพพาน

๖ ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยเห็นว่าในการทำวิจัยครั้งต่อไปควรทำเรื่องดังต่อไปนี้

- ๑) การศึกษาผลกระทบที่เกิดจากปาฏิหาริย์ในสังคมไทย
- ๒) การศึกษาเปรียบเทียบปาฏิหาริย์ในพุทธศาสนากับศาสนาพราหมณ์
- ๓) ศึกษาความเชื่อเรื่องอภินิหารปาฏิหาริย์ในสังคมไทย

เอกสารอ้างอิง

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยพระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับมหาจุฬาเตปิฎก,๒๕๐๐. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

_____. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรง
พิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

พระราชวรมณี (ประยูรต์ ปยุตโต). เทคนิคการสอนของพระพุทธเจ้า.กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธ
ธรรม,๒๕๓๑.

แสง จันทร์งาม. วิธีสอนของพระพุทธเจ้า. กรุงเทพมหานคร : กมลการพิมพ์,๒๕๒๖.

กนกวรรณ กรุณาฤทธิโยธิน. “การวิเคราะห์แนวคิดเรื่องอภินิหารปาฏิหาริย์ในพุทธปรัชญาเถรวาท”.
วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต.บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย, ๒๕๕๑.

ประพันธ์ รักเรียน, “จริตกับการบรรลุธรรมในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท”,วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร
มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑).

พระมหาบุญเลิศ ธมมทสสี. “ศึกษาวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระราชาวิद्याคม(หลวงพ่อกุณ
ปรีสุทโธ)”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬา
ลกรณราชวิทยาลัย,๒๕๔๓.